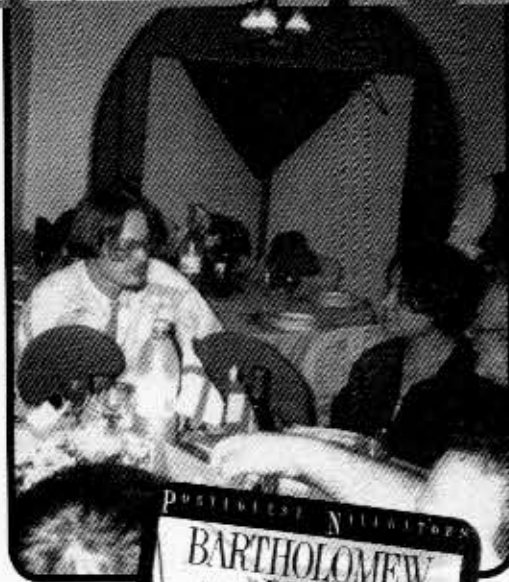

SOBREDADA-BD/99

Suomesta katsottuna Portugalin kuuluu Euroopan ja EU:n jäsenvaltioista sarjakuvaamainien suuriin tuntemattomiin. Portugalin sarjakuvaelämä on kuitenkin varsin vilkasta, niistä ovat osoituksena neljät vuosittaiset ja yksi joka toinen vuosi järjestettävä sarjakuvatapahtuma.

J. Murtosaari

Sobreda BD kuuluu vuosittaisiin sarjakuvatapahtumiin ja on ehkä keskikokoinen Portugalin mitta-kaavassa. Sobreda on noin 20 000 asukkaan kylä ja sijaitsee Lissabonista etelään, Tagus-joen (Rio Tejo) toisella puolella, Alcadan kunnassa. Sobredan läheisyydessä sijaitsevat mm. Almadan kaupunki sekä Costa da Caparican lomaviettokeskus hotellineen ja valtavine hickkarantoinen.

Kemin sarjakuvatapahtuman mieleen tuova, yleisölle maksuton Sobreda BD on järjestetty vuodesta 1982 lähtien ja se on tarkoituksella pidetty budjettiltaan ja mittasuhteiltaan sopivan kokoisena sekä tapahtuman järjestäjille Grupo Bedéfilo Sobredense (GBS) -toimikunnalle ja Sobredan piirikunnan johdolle, tapahtuman tukijoille Almadan kunnantalolle ja Costa Azulin matkailutoimelle että sponsoreille, joita olivat 1999 mm. paikalliset lehdet ja suuret sarjakuvakustantamot (Glénat, Bargaud, Casterman).

Tänä vuonna Sobreda HD sijoittui ajalle 15.-30.5., jolloin lämpötilakin oli päivisin ihanteelliset +24°C. Tapahtuman ohjelma oli kaikessa yksinkertaisuudessaan seuraava: sen selkäranka olivat pari viikkoa kestävä näyttely, jotka oli rakennettu vaivaa säästämättä nykyisin erilaisissa kulttuuritapahtumissa käytettävään, historialliseen Solar Dos Zagallos -ylhäisöpalatsiin. Näyttelyt sisälsivät sarjakuvia isäntämaan lisäksi Belgiasta, Espanjasta, Ranskasta, Etelä-Afrikasta, Cap Verdeltä, S. Tomé ja Principeltä ja Suomesta - suomalaisen sarjakuva muodostikin tapah-

Alh.vas: José Garcés ja A. Do Carmo Reis: Bartholomew Dias. Valtaosa Portugalissa tehdystä sarjakuvasta liittyy maan omaan historiaan.

tuman päänäyttelyn tänä vuonna.

Sobreda BD on löytänyt oman, erottuvan profiilinsa Portugalin sarjakuvatapahtumien joukossa: se esittelee pieniä sarjakuvamaita ja -alueita sekä suurten sarjakuvamainien tunnettujen tekijöiden lisäksi niiden laita-alueiden sarjakuvantekijöitä, kuten nyt espanjalaisen, Asturiasin ruhtinaskunnasta kotoisin olevan Xabel Arcecesin.

Xabel kertoi, että Madridin ja Barcelonan sarjakuvakeskusten ulkopuolellakin tehdään paljon espanjalaisia sarjakuvaa, mutta julkaisumahdollisuudet ovat huomattavasti pienemmät, tosin myös kilpailu. Yritystä kuitenkin löytyy, halu tuoda markkinoille sarjakuvakeskusten ulkopuolista, varteenotettavaa materiaalia on kova.

S. Tomé ja Principen saarivaltiota edustanut Edney Barros sekä Cap Verde-läinen Oskar Alves, molemmat reilu parikymppisiä sarjakuvantekijöitä, tekevät sarjiksia sosiaalisista aiheista, kuten huummeista ja seurustelusta. Pienissä saarivalti-

Sobredassa juhlihallilla vasemmalta lukien: Pedro Massano, Jukka Murtosaari, Mara Mendes ja José Pires. Kuva: Luiz Beira

Sarjainfo aloittaa tässä numerossa uuden palstan Kaukana väijyy ystäviä, jossa käsitellään tuntemattomia sarjakuvamaita. Ensimmäisenä Portugali.

oissa ainoa mahdollisuus julkaista sariakuvia ovat omakustanteet tai työskentely ulkomaille.

Sobredan aicmmien esittelemiä sarjakuva-maita ja -alueita ovat alan suurien (Ranska, Italia, Hollanti, Espanja, Argentina, USA, jne.) lisäksi olleet mm. Kanada, Kreikka, Bulgaria, Romania, Mosambik, Mali, Puola, Jugoslavia, Uruguai, Kuuba, Costa Rica, Chile, NL/Venäjä ja Norjaa lukuunottamatta kaikki pohjoismaat.

Näyttelyjen ohien oli järjestetty Hergén uran muistelutilaisuus (Hergé oli eräs GBS:n suojelijoista), tänä vuonna kovan luokan portugalilaisen ammattipiirtäjän Pedro Massanon (s.1948) esittelevän Cadernos Sobreda BD/99 -muistojulkaisun julkistamistilaisuus, piirtäjäesittelyjä ja signeeraustilaisuuksia.

Tapahtuman kohokohta oli kuitenkin sen viimeisen viikonlopun lauantaina järjestetty päättäjäisjuhla. Siinä palkittiin "Vapaus"-aiheisen, kaksisarjaisen (12-17-vuotiaat ja yli 17-vuotiaat) sarjakuvapiirustuskilpailun parhaat työt, joista oli pystytetty paikalle oma näyttely. Lisäksi myönnettiin kunniakirjat mm. parhaalle portugalilaiselle albuille 1998 (José Piresin A Viagem de Pedro Alvarés Cabral), parhaalle käännösalbumille 1998 (Didier Conésin Iris), parhaalle ulkomaiselle albusille 1998 (Cazaux & Qwakin Mémoires d'un Incapable ja Griffo & Patrick Cothiasin La Pension du Docteur E'on), sekä annettiin Sobreda BD/99 -patsaat edellä mainitulle Pedro Massanolle ja allekirjoittaneelle.

Tapahtuman tunnushahmosta muotoiltuja Sobreda HD -patsaita (vrt. Lempi-patsas) on jaettu vuodesta 1994 lähtien (vuotta 1998 lukuunottamatta) yhdelle ansioituneelle koti- ja ulkomaiselle sarjakuvantekijälle. Patsaiden saajat ovat olleet: 1994 Eugénio Silva ja Hermann (Belgia), 1995 Catarina Libey ja Tibet (Ranska), 1996 José Pires ja Horacio Altuna (Argentiina) sekä 1997 José Antunes ja Didier Convard (Ranska).

Sobreda BD/99:n viehättävin piirre oli (em. tilaisuudet pois lukien) järjestetyn ohjelman, turhan byrokratian ja ikkien kiristelyn puuttuminen; kaikki muu "ohjelma" koostui vapaamuotoisesta seurustelusta yleisön, vieraiden ja järjestäjien kesken: Leppoisan kiireetön, välimerellinen ja lämmin tunnelma tekijöiden kanssa näyttelyä kiertäen ja välillä yhdessä syömässä pistäytyen imeytyi vastustamattomana nautintona sielun syövereihin: tilaisuudesta ehti nauttia kaikessa rauhassa!

Ja mikä oli nauttiessa, kun keskusteluseuraksi löytyi "Joonaksen" ikäluokan arvostettuja portugalilaisia piirtäjäveteraaneja kuten José Ruy, José Garces ja Manuela Torres, Tarmo Koiviston ikäisiä ammattilaisia kuten José Antunes, Pedro Massano, José Pires ja Eugénio Silva sekä nuoremman polven edustajina mm. Carlos Rico, Mara Mendes ja yli 17-vuotiaiden sarjan sarjakuvapiirustuskilpailussa juuri voittaneet reilu parikymppiset Jorge Macedo ja Miguel Corte Real. Myös Heikki Jokisen vanha tuttu, sarjakuva-aktivisti ja -kriitikko Gerales Lino (ks. Sarjainfo no. 29 / Portugalin sarjakuvaseura) löytyi paikalta!

Tapahtumaa ei myöskään vaivannut liika rahan kahina, vaikka sen ainoa suurrehko myyntipöytä tarjosi kohtalaisesti sekä kotimaista, käännettyä että alkukielistä ulkomaista sarjakuvaa ostettavaksi. Helsingin festarivierailuihin verrattuna tunnelma oli rauhallinen ja tapahtumasta huokui syvä rakkaus sarjakuvaan: näyttelyihin, tapahtuman silmäterään, oli näyttelyarkkitehti Ra apurcincen käyttänyt suunnattomasti vaivaa ja ideointia, mikä näkyi mahtavasta lopputuloksesta!

Solar Dos Zagallos on kaksikerroksinen rakennus, jonka parvekkeilta riippuvat osallistujamainien liput. Näyttelyt oli

suunniteltu erilaisten teemojen ympärille rakennuksen lukuisiin suuriin huoneisiin, esim. portugalilaiset sarjakuvat oli sijoitettu erinäköisten kullistalojen ikkunoihin talojen symboloissa Portugalin eriosia etelästä pohjoiseen, sarjisten kotiseudusta riippuen. Cap Verdén ja Etelä-Afrikan sarjakuvat oli sijoitettu paikallisia olosuhteita kuvaaviin maisemakullisseihin, belgialaisten ja ranskalaisten näyttelytöiden osastoa koristivat maiden lippujen väriset ilmapallot ja värinauhut, jne.

Suomen osalta Sobreda BD:n tekee erikoiseksi se, että ennen vuotta 1999 siellä oli järjestetty jo kolme kertaa pienimuotoisen suomalaisen sarjakuvan näyttely (1990, 1991 ja 1995). Sobreda BD:n "isä" ja GBS:n jäsen Luiz Beira tutustui ensimmäisen kerran suomalaiseen sarjakuvaan Angoulèmessa 1988 järjestetyn B.D. Fin -näyttelyn yhteydessä, ihastui näkensä ja pyysi Suomen sarjakuvaseuran kautta muutaman B.D. Fin -luettelossa olleen sarjakuvantekijän töitä näyttelyyn Sobredaan. Luiz Beira on itse vierailtun Suomessa talvella nuoruudessaan 60-luvun lopulla, joten ihan oudosta maasta ei ollut kyse.

Nyt oli vuorossa suurin Portugalissa järjestetty suomalaisen sarjakuvan näyttely, johon portugalilaiset olivat pyytäneet töitä seitsemältä sarjakuvantekijältä: Petri Hiltuselta, Kati Kovacsilta, Jii Roikoseelta, Ilkka Ruokolalta, Veikko "Joonas" Savolaiselta, Harri "Wallu" Vaaliolta ja allekirjoittaneelta. Suomen osasto oli rakennettu talviteeman ympärille: pimeää suurta huonetta valaisivat siniset lamput,

José Ruy: Sintra - The Enchanted Moon Cliff

Pedro Massano: O Abutre (Cadernos Sobreda 1999)

joita toivat elävästi mieleen kaamoksen, hämyisän valon heijastuessa lattialle "jääpaloiksi" lohkoituista polystyreenisolunuvilevyistä ja lumikinoksla symboloivista, laatikkopinojen päälle ja kattoon siimojen varaan levitetystä valkoisista suurista lakanoista.

Lisää talvitunnelmaa loi Suomi-tilan takaosan diaprojektori, joka heijasti seinälle non-stoppina valokuvia Suomen talvesta. Kuuden sarjakuvantekijän työt oli aseteltu mukevasti sinne tänne nojaillemaan "lumikinoksiin", allekirjoittaneen työt oli ripustettu toiseen huoneeseen yhdessä Pedro Massanon töiden kanssa, mikä loi kiinnostavan rinnakkainasettelun: Massano on Portugalin tyylitaituri, joka liikkuu vaivatta aiheesta, työvälineestä ja piirustustyylisestä toiseen, naturalismista karikatyyreihin, mustavalkoisesta värisarjoihin ja vitsistrippeistä albumimitaisiin tarinoin. Kaksi täysin eri ikäistä ja eri kulttuuritaustan omaavaa sarjakuvantekijää omasivat molemmat pienten markkinoiden puristuksessa syntyneet, varsin samankaltaiset uraprofiilit.

Portugalin sarjakuvatilanne muistutteenkin läheisesti Suomea 10 vuotta sitten: käännössarjakuvaa julkaistaan runsaasti, mutta kotimaista varsin vähän. Poikkeuksena Suomesta myös kotimaisia sanomalehtisarjoja julkaistaan Portugalissa vähän ja sarjakuvalehtipuolella tilanne on yhtä heikko: omakustanteita lukuunottamatta läysin kotimaista materiaalia sisältäviä lehtiä ei ole ja käännössarjat (USA:sta, Italiasta, Espanjasta ja ranskankielisiltä alueilta) täyttävät sarjakuvalehtimarkkinat.

Lehtikioskien sarjisvalikoima rajoittuu lähinnä portugalinnoksiin amerikkalaisista supersankarisarjoista ja italialaisista (?) toimintahalpeksista. Portugalin ainoa aikakauslehtityyppinen sarjakuvan laatu-julkaisu on Seleccoos BD, joka julkai-

Pedro Massano: A Conquista de Lisboa

see sarjisten (tekijöinä mm. Hugo Pratt, Miguelanxo Prado, Vittorio Giardino, Dany & Van Hamme, ym.) lisäksi myös piirtäjäesittelyitä, alan uutisia ja festivaalikaltauksia sekä lukijoiden palautetta ja sarjakuvanäytteitä nuorilta kyvyiltä.

Albumimarkkinat ovat Portugalissa kohtalaisen suuret. Ne ovat myös paras tapa kotimaisen sarjakuvan julkaisemiseksi, mutta sarjakuvantekijöiden mahdollisuudet albumien tekemiseen ovat vähäiset. Tueksi ei ole tarjolla edes apurahoja, varat albumin tekemiseen on hankittava jostakin muualta, mikä torpedoi useimmat yritykset heti alkuunsa.

Täysin sarjakuvan tekemisellä itsensä elättäviä ammattilaisia on koko Portugalissa vain muutama, eräs heistä on pitkän linjan piirtäjäveteraani José Ruy (s. 1930). Tullakseen toimeen pelkkiä sarjakuvia piirtämällä hänen on työstettävä nykyisin huimat kaksi nelivärialbumia vuodessa!

Kotimaisen sarjakuvan osalta portugalilainen ostava yleisö "ymmärtää vain historiallisia sarjakuvia", kuten asia selvästi ilmaistiin. Portugalissa tehdäänkin pääasiassa maan värikkääseen historiaan, merkkitapahtumiin tai henkilöihin liittyviä sarjakuva-albumia. Jonkin verran löytyy toki muitakin aiheita, mm. huumoria ja seikkailua, mutta kokeellisempaa tai taiteellisempaa sarjakuvaa voi julkaista vain omakustannelehtinä tai fanzincissa, niille ei riitä laajempaa kysyntää.

Ammattilaiset yhteen kokoavia järjestöjä tai yhdistyksiä ei saamieni tietojen mukaan Portugalista nykyisin löydy. Tekijät toki tuntevat toisensa kuten minkä tahansa maan sarjakuvaisäpiirit, mutta tapaavat toisiaan yleensä vain sarjakuvatapahtumissa - muuten aika kuluu tiiviisti työn parissa. Alan muut aktivistit kokoontuvat aika ajoin ainakin Lissabonin alueella omiin kokouksiinsa suunnittelemaan mm. uusia sarjistaapahtumia.

Valitettavasti kaikki hyvä loppui aikanaan eikä Sobreda BD:stä ehtinyt saada tämän enempää irti. Seuraavaksi onkin vuorossa Sobreda BD/2000, jonka päivämäärät on jo löyty lukkoon: 13. -

28.5.2000. Päänäyttelyn teemaksi on suunniteltu brasilialainen sarjakuva ja paikalta pitäisi löytyä myös Ballian eksootikkaa, virolaista sarjakuvaa.

AMADORA 99

Vieraillessani Portugalissa jälleen loka-kuussa minulla oli tilaisuus pistäytyä pariaksi tunniksi Amadoran sarjakuvatapahtumaan (Festival Internacional de Banda Desenhada (GinemAnimacao), joka juhli samalla kymmenettä ikävuottaan.

Asadora sijaitsee reilun tunnin junaratkan päässä Lissabonista ja oli Sobredaan (samoan kuin Helsingin sarjispippaloihin) verrattuna suuren luokan tapahtuma, jonne oli myös sisäänpääsymaksu - päivälippu maksoi Pte 400,- (n. 12,- mk). Amadoran tapahtuma oli avoinna 22.10. - 7. 11. ja sarjakuvan lisäksi teemaan kuuluivat animaatiokuvat, joita esitettiin 29.10. - 7.11. Näytökset vaihtelivat Disneyn uusimmista piirrosanimaatioista portugalilaisen animaation esittelyyn.

Kuten Sobredassa, Amadorassakin tapahtuman selkärangan muodostivat sarjakuvaoriginaalien näyttelyt, jotka oli sijoitettu suureen Fabrica da Cultura -halliin. Siellä esitettiin lisäksi puolet tapahtuman animaatiotarjonnasta, esitelmät sarjakuvista (teemoina mm. sarjakuvan tulevaisuus, tieteissarjakuvat ja teknologia sekä utopia sarjakuvissa), vierailijahaastattelut ja pidettiin signeeraustilaisuudet. Osa näyttelyistä oli sijoitettu paikallisiin gallerioihin ja kansalliseen sarjakuvaja kuvataidekeskukseen (CNBDI). Tapahtumaan liittyviä seremonioita ja loput animaatioesitykset ja näyttelyt järjestettiin Amadoran vapaa-ajan keskuksessa.

Piirtäjävieraita paikalla oli paljon, mutta heidän esiintymisensä oli jaettu useille päiville. Portugalilaisista paikalla olivat Sobredasta tuttujen nimien lisäksi mm. Ana Cortesao, A.J. Gongalves, Joao Fazenda ja Carlos Braganca. Ulkomaisia tekijöitä riitti Art Spiegelmanista ja Matt-

hias Schultheissista Pierre Christiniin, Miguelanxo Pradon, Frezzatoon, Loustaliin, Boucquin, Jodorowskyyyn, Coseyyin ja Schuiteniin.

Näkyvin osa tapahtumasta olivat originaalinäyttelyt. Niissä oli mukana lisää paikallisten sarjakuvapiirustuskilpailujen satoa, jonka perusteella portugalilaisen sarjakuvan tulevaisuus näyttäisi olevan enemmän kuin turvattu, niin laadullisesti kuin sisällöllisestikin. Portugalilaisten ammattitekkijöiden näyttelytyöt vaihtelivat historiallisista aiheista ja seksisarjoista huumoriin, varsin perinteisin tyylein toteutettuna. Ulkomaalaisista tekijöistä vakuuttavimmat työt löytyivät Coseyn, Loustalin ja italialaisen suomalaistekijöille lähinnä Heavy Metal -julkaisujen sivuilta tutun Maximiliana Frezzaton nimien ohesta.

Tietokoneen käyttöä sarjakuvien tekemisessä (pääasiassa ruutu- ja sivutaittoon ja värikyseen liittyen, itse piirroksel ovat edellen käsityötä) esiteltiin näyttelyissä kiitettävästi, onhan tietokone jo monen portugalilaisen ammattitekkijän tärkeä työväline. Uusia tuulia -näyttelyosasto esitteli kokeellisempia ja taiteellisempia uusia sarjakuvia eri maista ja sieltä löytyi minulle Amadoran mukavin yllätys: Suomen lippua pitivät korkealla Maria Björklundin originaalit!

Fabrica da Cultura oli tilana jo niin iso, että kahteen kerrokseen sijoitettujen näyttelyiden lisäksi paikalle mahtui suuri, monia kustantajia ja maahantuoja käsittänyt sarjajulkaisujen myyntiosasto ylisepursuavine pöytineen, baaritila ja lapsiperheitä ajatellen peuhahuone perheen pienimmille. Paikalla saattoi siis viettää huoletta koko päivän, jos halusi.

Myös hallin jättimäiset, näyttävät sarjakuvasonistukset antoivat vaikutelman siitä, ettei tapahtumaa oltu järjestetty pelkin talkoovoimin ilman kunnollista taloudellista tukea. Vertailu Sobredan ja Amadoran välillä osoittaa, että portugalissa voi valita makunsa mukaan tunnelmiltaan maanlähcisempiä ja lämpimämpiä sarjakuvatapahtumia tai suurempia, paljon hyödynää ja ohjelmia sisältäviä jättimessuja, vaihtelunhaluiselle alan harastajalle kaikki ovat tietysti yhtä tärkeitä.

Minulle mielenkiintoisimpia olivat paikalliset sarjakuvantekijät, joista valitettavan monien kanssa ehdin vain esittäytyä -kiinnostus EU:n laitamaiden välillä oli kuitenkin molemminpuoleista yhteisine ongelmineen. Toivottavasti Portugalin pimennossa ollut sarjakuvatilanne aukeaa tulevaisuudessa vielä lisää mm. sarjisten painosmäärien ja töiden markkinoinnin osalta. Jäädään odottamaan, josko sarjismarkkinatkin yhdentyvät tulevaisuudessa! ■